

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja 10.— K
pol leta 5.—
četrt leta 2.50
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 16 h
dvakrat . . . 14
trikrat . . . 12
za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 10 h.
Oznaniła sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravištvó Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 10. avgusta 1917.

VABILO

na

SEJO UPRAVNEGA ODBORA

Zaveze avstrijskega jugosl. učiteljstva,

ki se vrši

v ponedeljek, dne 3. sept. 1917,

v uradnem prostoru Hranilnice in posojilnice Učiteljskega konvikta v Ljubljani, Učiteljska tiskarna, Frančiškanska ulica 6/I.

VZPORED:

1. Nagovor predsednikov.
2. Poročila funkcionarjev.
3. Naš položaj.
4. Predlogi društvenikov.

Seja se začne ob 10. dopoldan. Debatá o poročilih in predlogih ter sklepanje o njih se vrši popoldan od 3. naprej.

Vodstvo Zaveze želi, da se te seje udeležijo s posvetovalno pravico tudi člani Zaveze, ki niso v upravnem odboru, da bodo na ta način na seji zastopana po možnosti vsa Zavezina društva.

Vodstvo Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva, v Ljubljani, dne 23. julija 1917.

Predsednik: L. Jelenc. Tajnik: VII. Rus.

Perspektive bodočnosti.

Alternativa: Individualizem ali socializem — nasilje ali avtonomija?

Veliki preobrati, ki so na obzorju, postavljajo tudi nas pred novo stališče in provzročajo neobhodno revizijo in razširjenje naših programov v samem temelju naših načel, stopajo pred nas sigurno, kakor tudi mogočno pod vplivom svetov-

nega preobrata idej in temeljev družbe, ki jih podira in postavlja nove — svetovna vojna.

To, kar je dosedaj vidno z vso gotovostjo, a brez nasilnega hrupa prodiralo in se razvijalo med maso človeštva — socialna in nacionalna ideja — stopa sedaj z vso svojo elementarno silo na dan pred nas in zahteva brezpogojne klonitve velikim idejam. Prelita kri hoče zadoščenja, in socialna in nacionalna pravičnost sta edina temelja, ki nam jo zagotovita! Vse to bi nam mogel prinesiti tudi miren, a dolgoleten razvoj — ali pa tudi ne; hitreje bi nam mogla prinesiti to revolucija, a prinaša nam pot, po kateri smo najmanj mislili, da pride — vojna. Kot učitelji smemo in moremo biti le v skrajnosti pristaši revolucije in še manj vojne!

Slovensko učiteljstvo mirno gleda na prodirajoče nove zmagovalne ideje in jih pozdravlja kot zaželjene znake nove dobe! Novi preokreti družbe se bolj krijejo z našim stremljenjem, kakor so se krili dosedaj z našimi potmi, po katerih je bilo bolj prisiljeno, kakor prepričano hoditi učiteljstvo. Mesto učiteljskega že davno ni bilo več med načeli, za katerih praporom je hodilo; njega notranje prepričanje se že davno ni ne v mislih in ne v delu skladalo s temi načeli; po svojem poklicu že so stremljenja druga, pota in delo je paralelno s proletariatom in tudi smoter je isti. Mesto učiteljstvu je bilo davno že med proletariatom!

Njegov smoter je šola, odgovarjajoča socialnemu razvijanju človeštva, in potem nje preustroj družbe v socialistiškem duhu na podlagi modernih nazorov vede; njegov boj je odgovarjajoče zadostno gmočno stanje, ki mu naj ga da nova družba. To, kar mu ni mogla dati in mu ni pripoznala na dosedanjih temeljih zasnovana ta in druga družba, mu najpripozna nova družba na podlagi načela socialne pravičnosti in eksistenčnega prava, odgovarjajočega važnosti socialnega dela in socialni stopnji učiteljstva. — Duševno delo in telesno delo se združujeta v pojmu — proletariát, v kateri pojem sodi že po svoji naravi tudi učiteljstvo; evoliucijski preobrat družbe potom šole, ki vodi do revolucije nazorov in revolucijski preobrat družbe potom boj za obstanek proti izkoriščajočemu kapitalizmu so le različna pota k istim smotrom.

Individualizem se mora umakniti socializmu: plod prvega — liberalna načela — ki so vladala v preteklosti, so bila le prehodna doba v vzgoji človeštva, ki se morajo umakniti zmagujočim načelom socializma; aristokracija mora priznati vodilno silo premoči — demokratizmu. Kdor noče — pade!

Načelo razvoja nam je potrdila tudi sedanja vojna: nič ni stalnega, vse se razvija in je dobro le toliko časa, dokler se ne preživi, potem je novo dobro toliko časa, da v razvoju ne propade.

Zmaguje pa danes tudi z vso silo ideja demokratizma. Demokratizem je rodil boj proti nadvladi, izkoriščanju in zatiranju; zato mora odpasti tudi nadvlada narodov in postaviti namesto nje avtonomijo. Če je boj za nadvlado med narodi le tekovanje med kapitalisti, je boj za avtonomijo in proti izkoriščanju tudi boj proti kapitalizmu in hkrati boj za obče socialno pravo. Demokratizem postavlja temelje nacionalni avtonomiji, in pravilo pouka v materinščini se ne ukloni več umetno zasnovani premoči in raznarodovanju; demokratizem zahteva odpravo vladajočih slojev in odpravo vladajočih narodov.

Dosedanja družba se mora razbiti, ker je bila krivična tem načelom — ker bodočnost mora biti zasnovana na ravnopravnosti vseh članov družbe in sporazumu narodov.

V smeri teh dveh temeljnih načel imamo v bodoče obrniti pota učiteljstva, če hočemo korakati z duhom časa. Realizacija prve smeri bo imela opraviti z večimi ovirami in predsodki, kakor realizacija druge smeri. Vendar smo prepričani, da bo pod ugodno formulo zagotovljena zmaga obema, in pri tem računamo z dejstvom, da je v bistvu učiteljstvo že prepojeno s socialnimi nazori, kakortudi je dosegla njega nacionalna zavest že popoln razvoj, in čakajo teoretično že razrešene smeri bodočnosti le praktične in dejstvene realizacije.

Eno organizacijsko načelo je pa potreba proglasiti: ohraniti je popolnoma nepolitiški značaj naših strokovnih organizacij in je političsko prepričanje in naziranje proglasiti kot zasebno vprašanje posameznika; organizacija zahteva od njega le, da se ne odtuji s kulturnega temelja, na katerem naj bo zasnovano stremljenje šole, in se ne odtuji od načelnih stanovskih zahtev. S tem

je vsakemu posamezniku popolnoma svobodno prepuščena političska smer, ki misli po njej doseči zahteve organizacije.

Druga temeljna ideja zedinjenja narodnega plemena je razvitejša, in je bila pot učiteljstva v tem oziru doslednejša. Zedinjenje našega narodnostnega plemena se je med učiteljstvom že izvršilo, in je ideja neobhodnosti kulturne združitve pronikla in dobila tal že v najširši masi jugoslovanskega učiteljstva; potreba je le dejstvene realizacije in obnove starih kulturnih stremljenj na jugu.

Zidovi dežel so za nas že padli in jih že dolgo vrsto let na kulturno-šolskem in stanovskem polju ne poznamo, treba le zopet poživiti sorodstvo narodov in pozvati k zedinjenju plemena. Konstatirati pa moramo, da nam je bil državni zid med obema notranjima polovicama veliko bolj nepremostljiv, kakor razdalja med severom in jugom vkljub različnosti in večji diferenci jezikovnega sorodstva. Toda o tem smo prepričani: če nam bodo dani novi pogoji, bo na podlagi njih učiteljstvo prvi faktor novega pokreta in nosilec plemenskega zedinjenja na jugu; naše strokovne organizacije bodo mogočna falanga in temelj naše nove narodne bodočnosti!

Vsa druga vprašanja so le podrejena tem glavnim načelom in bodo rešena v zvezi z njimi sama po sebi. Treba pa sedaj iniciative, da bodo ta vprašanja že stala pred durmi, ko bomo imeli že izdelane predloge in dokončana pogajanja, da predidemo takoj do sklepov in dela; glavni odbori naših društev naj se zavedajo velikega momenta, da se ga izkažemo vrednega in ga ne zamudimo.

Glavni pogoji vsemu, kar nas čaka v bodočnosti, so dani, ker je zgrajena naša centralna organizacija na osnovi narodnosti, naprednosti in demokratizma. I. D.

— Pridobivajte listu novih naročnikov! — Poravnajte staro in obnovite novo naročnino!

LISTEK

VILKO MAZI:

Sedmograška v teoriji in praksi.

Da je to res dvoje temeljno različnih pojmov, nišem še nikoli tako živo občutil, nego topot.

Vračal sem se z dopusta. Toda regiment se je med tem časom preselil, kdove kam? Niti vrag mi ni mogel povedati, kje naj bi bil cilj mojega iskanja! Romal sem od kraja do kraja, kakor izgubljeni sin. Tako sem si nehote ogledal lepo Sedmograško in kar je največ vredno — precej poceni, zakaj vozil sem se zastoj in za elegantne sobe po hotelih sem plačeval le predpisanih 70 vinarjev. Pri jedi in pijači so me seveda skubli „po notah“, pardon — pozabiti nesmem, da je bilo to v zaledju po treh letih vojne! Da torej ne bom delal kakemu sedmograškemu hotelirju krivice, (tega res ne smem zaradi njih postrežljivosti, ki so mi z njo n. pr. kruh in pivo kar usiljevali! rečem raje pošteno, da me tudi želodec ni preveč stal.

Obljubljena dežela Sedmograška! To-liko pomanjkanja in reve sem videl drugod! Tri leta hude vojne so bila tam tako razločno zapisana na obrazih, na cestah in poljih, da jih jasneje več ni mogoče začrtati. „Brez krušnih kart nobenega kruha!“ sem čital po lokalih. Pa se je zgodilo, da niti s karto nisem dobil kruha — Ni ga bilo! Na carskem Dunaju sem spraševal po pivu ves božji dan. Zvečer šele sem ga mogel dobiti, pa samo eno merico! — Obljubljena dežela Sedmograška, pravim, tam so mi kruh in pivo ponujali, pa kakšen kruh in pivo! —

Pred vojno, ko sem životalil v deželi Kranjski z mesečnimi 66+66 in požiral prah po šolskih sobah, se mi ni moglo niti sanjati, da me bo kdaj v življenju pot zanesla k Transilvanskim Alpam. Kako tudi? Mislim sem pač za trdno, da mi bodo imena: Szamos, Körös, Maros, Hermannstadt, Kronstadt, Klausenburg, Negoj, Preddeal . . . ostala živ dan le gola teorija. Pokojni Setina, bog mu daj dobro, mi je ta imena še kot črnomaljskemu paglavcu pošteno ubil v glavo.

Nobenega dogodka iz svojih šolskih let se ne domislim bolj živo nego tiste ure, ko sva s Šetinom „orala“ po velikem

rjavo-črnem zemljevidu Avstro-Ogrske monarhije. Jaz sem bil velik paglavec, Šetina pa velik mojster. Čast mu, prav zares! Poznal me je tako dobro, kakor malokdo v življenju. Za tistih „petindvajset“, ki mi jih je pošteno naštel in koje mi je potem doma moj pokojni oče, ko sem se mu pritožil, „naložil dobre besede“ — sem izvedel kup imen, ki sem jih dan kasneje prav tako gladko izgovoril in poznal, kakor Krštino, Loko, Skadnje, Konjski breg, Majer in druga nepozabna imena črnomaljske okolice, ki me veže nanjo stoinsto nebeškolepih spominov!

Takrat nisem mogel razumeti, zakaj je moj oče pri vsakem zamahu z brezovko tako prepričevalno dejal: „Prav je! Še premalo!“ Jaz sem pač filozofiral: Kaj me briga Sedmograška — Črnomaljca?

Po skoro dvajsetih letih pa sem moral uvideti, da je bila moja filozofija napačna in da sta imela Šetina in moj oče zares „prav“! Ali sta imela slutnjo, da bom po teh krajih, ki sem si jih z brezovko tako dobro zapomnil, da so se mi mnogokrat še celo sanjala vsa ta imena — nekoč iskal svoj regiment? Tako krepko še nikdar ni lomastila brezovka po meni, ko takrat, to vem!

Domislil sem se zdaj, ko se je po tolikih letih brezova teorija premenila v živo prakso, Šetine in očeta v slehernem teh krajev. Zares s hvaležnostjo sem se domislil obeh in z globokim spoštovanjem. Vsaj na razglednicah bi jima bil rad sporočil, da sta imela „prav“. Žal — v Vojni vasi počivata oba v hladni zemlji, oba moja dobrotina — blag jima spomin!

Vozil sem se zdaj ob Szamosu, Körösu in Marosu. Lepe vode so to, lepi, plodni kraji ob njih bregovih. Ob Marosu n. pr. sem se vozil ves dan, prav do njegovega izvira pri skromni postajici, ki se tudi zove zato Marosfő (izvirek Marosa). Planinski svet z ozadjem skalnatih, zasneženih grebenov gorovja Gyergyó in Csik me je zelo spominjal na Gorenjsko, zlasti na Kamniške planine. — Moj Bog, kako dolgo jih že nisem videl!

Kolozsvár (Klausenburg). Tu sem se moral najprej javiti. Za regiment ni znal nihče, kje da je? Podaljšali so mi samo dopust za nadaljno romanje, ki sem ga mogel nadaljevati šele prih. dan. Imel sem zato dovolj časa, da sem si ogledal mesto, ki je dokaj čedno in živahno. Pogrešal sem le cestne železnice. Zelo mi je ugajal impozantni spomenik kralja Matije